

Odras hrvatske stvarnosti

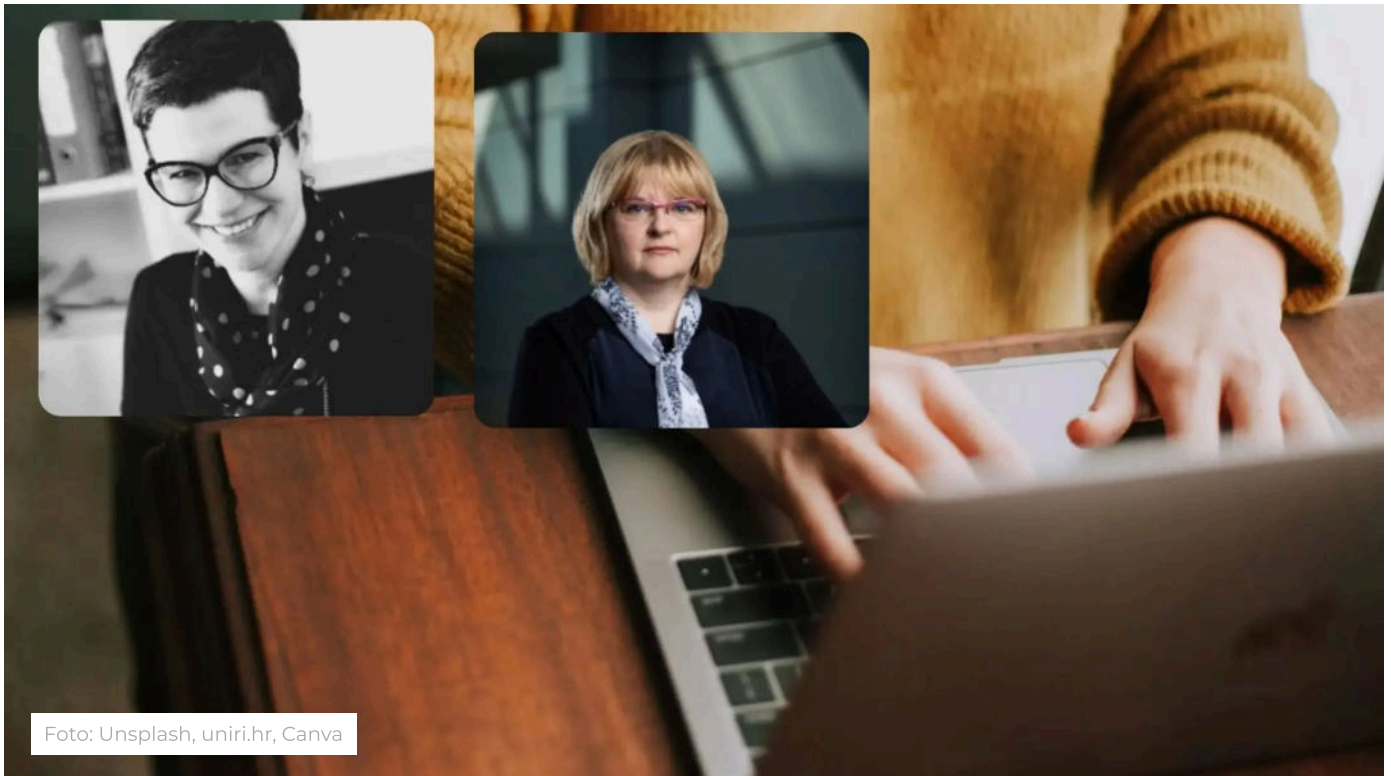

Foto: Unsplash, uniri.hr, Canva

Profesorice s Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci: Čim u tekst koji je generirala umjetna inteligencija zaronite kao stručnjak, uvidjet ćete 'halucinacije'

Obrazovanje i znanost   Vijesti

📅 27. studenoga 2025.

Mihaela **Matešić**, **prof.dr.sc.** i Maša **Plešković**, **doc.dr.sc.**, s Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci od 2011. godine izvode primijenjeni tečaj hrvatskog jezika za lektore i prevodioce. U intervjuu za Misao.hr govore o znanjima i vještinama koje tečaj nudi polaznici, statusu i položaju lektora u Hrvatskoj, te umjetnoj inteligenciji i njenim alatima koji nerijetko proizvode "halucijancije" u tekstovima.

Razgovarala: **Gloria Lujanović**

Poštovane profesorice Matešić i Plešković, izvodite primijenjeni tečaj hrvatskog jezika za lektore i prevodioce na Filozofskom fakultetu na riječkom Sveučilištu. Koliko se dugo tečaj održava, koliki je interes polaznika, kome je, u konačnici, namijenjen?

Matešić: Tečaj se održava od 2011. godine. Zanimanje polaznika uglavnom je dobro, a otkad tečaj izvodimo u hibridnome obliku (na Fakultetu i na daljinu), uspjevamo privući polaznike iz cijele zemlje, a ne samo iz Rijeke i okolice. Namijenjen je prije svega kroatistima – kolegama koji su završili prijediplomski ili diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti te žele raditi kao lektori hrvatskoga jezika u raznim institucijama, medijskim i izdavačkim kućama. Omogućujemo upis i onim kolegama koji se bave prevodnjem, a željeli bi se usavršiti i postati sigurniji u vlastitim odabirima među mogućim normativnim rješenjima u hrvatskome standardnom jeziku. Tečaj ima

je različit zato što je množina koji nisu kroatisti potrebno dodatno predznanje i temeljnija naučnija, pa im to nastojimo o upisanome modulu, polaznici stječu potvrdu o završenom tečaju u kojoj je vidljiv naziv modula u kojem su se usavršavali.

Lektore se nerijetko doživljava kao jezičnu policiju, međutim, masovni mediji, osobito portali u Hrvatskoj nemaju lektore, čak ni Vlada RH, nema lektorsku službu? Govori li nam to koliko nam je svima stalo do hrvatskog jezika?

Plešković: Naziv „lektor“ podrijetlom je iz latinskoga jezika i znači – čitač. Lektor je prvi, pokusni čitač teksta koji je autor napisao i pruža autoru dragocjenu povratnu informaciju o tome je li tekst jasan, razumljiv, stilski oblikovan na način da odgovara svojoj namjeni i, dakako, jezično točno sastavljen. Dobar lektor bit će autoru pomoćnik i suradnik, a nikako ne rigidni izbacač opravdanih autorovih jezičnih rješenja. Lektor stoga treba biti kvalitetno obrazovan u području kroatistike, a ujedno posjedovati i što šira općekulturna znanja. Portali s vijestima nemaju lektore – to je vidljivo čim otvorimo bilo koji od njih i pročitamo vijesti koje su ondje objavljene u posljednjih desetak minuta do pola sata. U onima koje su duže ondje objavljene jezično je stanje nešto bolje, a to je stoga što u utrci za što većim brojem posjeta, tj. „klikova“, portali moraju vijesti objavljivati što hitnije. U takvoj žurbi nema vremena za provjeru jezične pravilnosti, već se tekstovi naknadno uređuju koliko se to može – pritom nerijetko vidimo i to da se na portalima koji omogućuju objavu komentara čitatelja mnogi od upisa građana odnose na sugestije kako tekst poboljšati pravopisno i gramatički. Stvarnost današnjice diktira strelovitu brzinu objave vijesti i zato čak i kad bi portali bili zainteresirani za to da ulože sredstva u profesionalni jezični pregled teksta koji bi za njih obavili lektori, sve bi to – čak i uz najsposobnije i najbrže stručnjake – odgodilo objavu, možda upravo za one bitne minute zbog kojih će čitateljev „klik“ završiti na konkurentskom portalu. U državnim institucijama pak u pravilu nema potrebe za tako munjevitom brzinom objave tekstova, pa za lektorsku pomoć ima i više vremena. Mnogi članci u pravilnicima i zakonima koje objavljuju državne institucije bili bi jasniji ili razumljiviji kada bi se njihovi sastavljači posavjetovali s kvalitetnim lektorima.

Obit za lektoriranje može osnovati bilo tko, a lektori se vode u Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja u istoj djelatnosti kao i fotokopiranje, skeniranje dokumenata, vrsta administrativnih poslova. Je li porazno da smo jedno vrlo ozbiljno zanimanje sveli na puku administraciju?

Matešić: Takvo što događa se svim onim zanimanjima koja se nisu standardizirala. Kroatistička struka nije standardizirala lektorsko zanimanje zato što smo u sad već dugim desetljećima navikli na to da je studij hrvatskoga jezika i književnosti usmjeren na nastavničko zanimanje, koje je zakonom regulirano, a moguće zapošljavanje izvan školskoga sustava odvijalo se bez regulative i oslanjalo se na običaje i iskustva pojedinih izdavačkih i medijskih kuća ili institucija. Nenastavnički studiji kroatistike postali su brojniji tek unatrag dvadesetak godina, ali pitanje je koliko su dosad prepoznati kao oni koji obrazuju za tržište rada jer je i interes studenata za njih još uvijek znatno manji u odnosu na nastavnički studij.

Koji su to profesionalni izazovi, ali i ugroze koje prijete nestanku lektorskih poslova? Koliko je umjetna inteligencija 'promijenila' rad lektora i može li ih zamijeniti?

Plešković: Generativna umjetna inteligencija poput chatGPT-a, Googleova Geminija, DeepSeeka i sl. počiva na složenoj statističkoj obradi velikih jezičnih modela i još uvijek ima svoja ograničenja. Ona može pomoći u „tehničkom“ pregledu tekstova i otkloniti će većinu tiskarskih pogrešaka (ili zatipaka), ali ne sve (primjerice pogrešno napisane alternacije ije i je u tekstu pisanome na hrvatskom jeziku još uvijek ne ispravlja sa stopostotnom točnošću, a i pravila o pisanju zareza primjenjuje zasad vidljivo bliže uzusima u engleskome jeziku nego pravilima hrvatske pravopisne norme). Umjetna inteligencija, programirana kao vrlo „uslužna“, uz ono što treba ispraviti nerijetko će intervenirati i u ono što nije bilo potrebno mijenjati, dok kvalitetan lektor predlaže autoru samo one promjene koje su prijeko potrebne. Valja naglasiti i to da čak i onda kada u tekstu nema velikih korekturnih zahvata, lektoru ostaje poprilično mnogo posla jer treba provjeriti strukturu teksta, smislenost slijeda rečenica u njemu, koheziju i koherenciju teksta, terminologiju, funkcionalno stilske odabire i naposljetku jasnoću teksta u odnosu na ciljano publiku. To su vrlo složeni postupci i umjetna inteligencija zasad u tome čini poprilične pogreške, koje često nisu vidljive u prvi mah, no čim u tekst koji je generirala ili modificirala umjetna inteligencija „zaronite“ kao stručnjak ili lektor i počnete uklanjati netočnosti, nedosljednosti, nejasnoće, nelogičnosti, nepostojeće kolokacije, izmišljene termine i slične njezine, kako se to obično kaže, halucinacije, uvidjet ćete da tekst možda treba i nanovo napisati.

Koji su ciljevi i temeljne teme vašeg tečaja „Primijenjeni tečaj hrvatskoga jezika za lektore i prevodiocce“ i koje kompetencije polaznici mogu steći?

Matešić: Polaznici obaju modula našega tečaja stječu nova (praktična) znanja iz hrvatskoga standardnog jezika i razvijaju specifične vještine primjene standardnoga jezika kako bi bili konkurentniji na tržištu rada kad je riječ o poslovima u kojima je potrebna visoka razina poznavanja i primjene hrvatskoga standardnog jezika. Teme programa su: Jezična pravilnost i funkcionalno jezično raslojavanje, Jezične razine, norme i praksa (lektorska i prevodilačka), Pregled aktualnih normativnih problema u hrvatskome jeziku, Hrvatska interpunkcija, Strane riječi kao pravopisni i pravogovorni problem, Redaktura i lektura u pisanim medijima te Lektura u govornim medijima.

Zašto je zapravo važno cjeloživotno usavršavanje lektora u Hrvatskoj? Jezik se, u konačnici, gotovo svakodnevno mijenja?

se u **normativnim priručnicima (gramatikama, rječnicima, pravopisima) jezikoslovci uspiju oglasiti o najprijeđenijim rješenjima** i tako i **prevodioci, moraju iznjedrati komunikacijski dovoljno dobro rješenje**. To nije nipošto lak zadatak i potrebno je mnogo znanja, praćenja **stručne literature**, ali i **suradnje sa stručnjacima iz drugih područja – onih područja kojima pripadaju tekstovi koji se lektoriraju ili prevode**. Jezik se **mijenja jer mora odgovarati na sve potrebe svoje jezične zajednice**. **Svakodnevno kao društvo stvaramo nova jezična rješenja: nove kolokacije, nove konotacije, nove riječi...** Lektori „**oslušuju**“ jezične **potrebe društva i rješenja koja su u optjecaj stavili ne samo struka i normativni priručnici nego i govornici u uzusnoj komunikaciji**. Sva ih ta rješenja **zanimaju i zato ih razmatraju, analiziraju, nerijetko im se i dive, a ponekad im se i – nasmiju, zašto da ne...** Jezik je **živ organizam, koji mnogo može otkriti i o jezičnoj zajednici koja se njime koristi jer on utječe i na to kako govorimo i mislimo o svijetu oko nas**. Zbog svega je **toga jezik fascinantna fenomen koji vrijedi stalno upoznavati i proučavati**.

Što je ono što polaznike tečaja koji vodite najviše muči?

Matešić: Sve skupine **polaznika uvijek pitaju koju pravopisnu knjigu odabrati**. Za **hrvatski jezik naime imamo više dobrih pravopisnih knjiga**, a imamo i **dugu povijest javnoga zanimanja za pravopisnu normu**. Naši **nastavnici na tečaju upoznaju polaznike sa svim rješenjima u aktualnim pravopisnim knjigama ohrabrujući ih pritom za kritički i argumentirani pristup odabiru rješenja**. Lektori naime nisu samo **puki provoditelji pravopisnih pravila, nego ih primjenjuju obrazloženo i u cilju olakšavanja razumljivosti autorova teksta**.

Zašto je važno očuvanje standarda i normi u hrvatskom jeziku?

Plešković: Hrvatski **standardni jezik ima jezične norme: pravopisnu, pravogovornu, fonološku, morfološku, tvorbenu, sintaktičku, leksičku i semantičku**. U **svakome standardnom jeziku norme imaju praktičnu svrhu: poznavanje normi određenoga jezika govornicima omogućuje da se tim jezikom služe na međusobno dovoljno podudaran, sličan način jer se tako osigurava i međusobno sporazumijevanje**. Norme **nisu monolitan pojam, možemo ih promatrati s različitih aspekata**, a za **ovu priliku istaknimo i to da cjelinu jezične norme ne čine samo ona pravila koja su zapisana u normativnim priručnicima i koja se nazivaju kodificiranom normom, nego i ona koja je iznjedrila sama jezična zajednica običajnom uporabom, tj. uzusom**. **Poznavati kodificiranu normu, ali i neprestano oslušivati uzus jezične zajednice pristup je koji vodi u dinamičnu upotrebu standardnoga jezika koja će biti ugodna jezičnoj zajednici i dati joj osjećaj prirodne povezanosti sa svojim jezikom**.

AGENCIJA ZA
ELEKTRONIČKE
MEDIJE

Tekst je **nastao u okviru projekta “Gdje su nestali lektori?” koji je financijski podržala Agencija za elektroničke medije sredstvima iz programa poticanje novinarske izvrsnosti**.

POVEZANO

Silvana Oruč Ivoš: Nije dovoljno što uvozimo lošu hranu, Možemo bi u zagrebačke škole o trošku poreznih obveznika uvezio sumnjive projekte i woke propagandu?!

📅 3. listopada 2025.

Sunčana Glavak: Ukrajina mora sama odlučivati o svojoj budućnosti, granice se ne mogu mijenjati nasiljem

📅 26. studenoga 2025.

A. Milardović i čitatelji portala Misao.hr; Pupovac je dobro znao koga dovodi u Zagreb

📅 13. studenoga 2025.

Najnovije

Lavorn XIV.

📅 5. prosinca 2025.

Znanstveno vijeće za turizam i prostor HAZU-a od premijera Plenkovića zatražilo odgodu tri zakona – o prostornom uređenju, o gradnji i energetske učinkovitosti

📅 5. prosinca 2025.

U knjižarama Verbum od danas prodaja novog hrvatskog katoličkog prijevoda Biblije

📅 5. prosinca 2025.

Predstavljena prva knjiga Matice hrvatske na engleskom jeziku "Tomislav, Croatia's First King": Doprinos MH poznavanju i prepoznavanju hrvatskog identiteta izvan granica našeg jezika

📅 4. prosinca 2025.

31. San(j)am knjige u Istri: Nives Opačić u Puli predstavila "Po Hrvatskoj skokovito"

📅 4. prosinca 2025.

KOLUMNE

Zlatko Kramarić: Fašizam i antifašizam danas: Jason Stanley i hrvatski kontekst

📅 3. prosinca 2025.

Goran Andrianić: Poljski predsjednik Nawrocki predlaže reformu EU; „To nije Unija koju smo sanjali“

📅 3. prosinca 2025.

Igor Žic: Za Hrvatsku!

📅 3. prosinca 2025.

Silva se za nika „ant krva likvi...
📅 2. p

KNJIŽEVNI LIST ZA
UMJETNOST, KULTURU
I ZNANOST

Cijena 2,00 EUR
ISSN 1330-2787

vijenac@matica.hr | www.matica.hr/vijenac
| godište XXXIII | broj 814 | 22. svibnja 2025.

HR

matice
Hrvatska

vijenac

1100.
obljetnica
Hrvatskoga
Kraljevstva

Miro Gavran

Dobra knjiga
danas je važnija
nego ikad

Habemus Papam

Dobro nam došao
Lave XIV.!

Damir Stanić

U sjeni propale
zavjere - djeca
Petra Zrinskog

**Donacija
umjetnina**

Nemjerljiva gesta
obitelji Kviz

**Simpozij
u Splitu**

Novo spoznaje
o počecima
Hrvatskog
Kraljevstva

Miroslav Kraljević, Dječak s povrćem, 1970, zbirka obitelji Kviz, Galerija Klovičevi dvori / snimio Goran Vrančić

Radoslav Bužančić: Počeci Hrvatskog Kraljevstva

Glagoljica: Novi život starog pisma

---

4. FESTIVAL KNJIGE

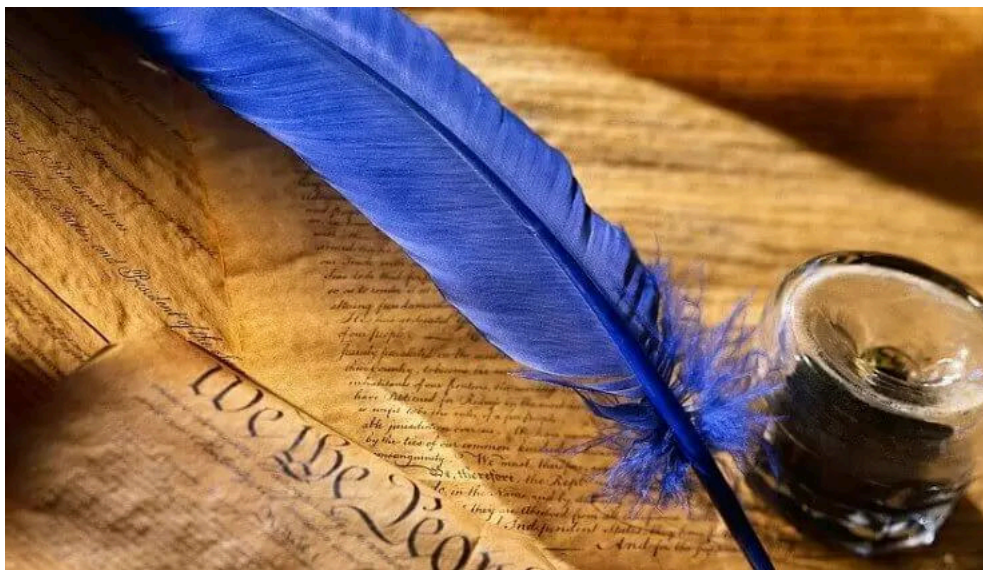

JEZIČNI POUČAK

Hrvatski Hašek i Ispravi.me

PORTAL POKRENULA

> Impressum

> Pisma čitatelja

Pratite nas

